

رابطه تعارض والد - فرزند و جو عاطفی خانواده با عملکرد تحصیلی در دانش آموزان دوره اول متوسطه شهرستان کارون

سمیه بهرامی^۱
سعید بختیارپور^{۲*}

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه تعارض والد - فرزند و جو عاطفی خانواده با عملکرد تحصیلی بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش آموزان دوره اول متوسطه شهرستان کارون بودند که ۱۷۰ نفر از آنها از طریق روش نمونه گیری چند مرحله ای انتخاب شدند. همه شرکت کنندگان پرسشنامه های تعارض والد - فرزند و جو عاطفی خانواده را تکمیل نمودند و داده ها با استفاده از روش همبستگی و رگرسیون به روش ورود همزمان در سطح آلفا ۰/۰۵ تحلیل شدند. نتایج نشان داد که بین تعارض والد - فرزند با عملکرد تحصیلی رابطه منفی و معنی داری وجود دارد، اما بین جو عاطفی خانواده با عملکرد تحصیلی رابطه معنی داری وجود ندارد. همچنین نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون به روش ورود همزمان نشان داد که بین متغیرهای مستقل با عملکرد تحصیلی رابطه چندگانه وجود ندارد.

واژه های کلیدی: عملکرد تحصیلی، تعارض والد - فرزند، جو عاطفی خانواده.

۱. گروه روانشناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

۲. گروه روانشناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران. نویسنده مسئول: saeedb81@yahoo.com

مقدمه

عملکرد تحصیلی^۱ و مسائل مرتبط به آن یکی از دغدغه‌های اصلی نظام آموزش و پرورش کشورهاست؛ چرا که مسئولین و تصمیم‌گیرندگان سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی در سراسر دنیا توسعه و پیشرفت جامعه‌شان را در توسعه و پیشرفت نظام آموزشی می‌دانند و این توسعه و پیشرفت از طریق عملکرد تحصیلی فراگیران در مدرسه و کلاس درس تحقق می‌یابد. تعاریف گوناگونی از عملکرد تحصیلی وجود دارد. اتکینسون عملکرد تحصیلی را توانایی آموخته شده یا اکتسابی فردی می‌داند (به نقل از جعفر طباطبایی، بنی‌جمالی، احدی و خامسان، ۱۳۹۱). می‌توان گفت که عملکرد تحصیلی عبارت از موفقیت در گذراندن دروس مختلف توسط دانش‌آموز یا دانشجو و نشان دادن عملکرد مناسب در جامعه و زندگی خود براساس مطالب آموخته شده است (قلاوندی، امانی ساری بگلو، صالح نجفی و امانی، ۱۳۹۲). عملکرد تحصیلی همواره برای معلمان، دانش‌آموزان، والدین، نظریه‌پردازان و محققان تربیتی نیز حائز اهمیت بوده است. برای مثال، عملکرد تحصیلی یادگیرندگان یکی از مهم‌ترین ملاک‌های ارزیابی عملکرد معلمان محسوب می‌شود. برای دانش‌آموزان نیز معدل تحصیلی معرف توانایی‌های علمی آن‌ها برای ورود به دنیای کار و اشتغال و مقاطع تحصیلی بالاتر است. شاید به علت همین اهمیت باشد که نظریه‌پردازان تربیتی بسیاری از پژوهش‌های خود را بر شناخت عوامل مؤثر بر عملکرد تحصیلی متمرکز کرده‌اند. علاوه بر این، از آنجا که در هر نظام آموزشی، عملکرد تحصیلی به عنوان مهم‌ترین شاخص توفیق فعالیت‌های علمی و آموزشی محسوب می‌شود، بررسی عوامل مؤثر بر عملکرد تحصیلی فراگیران از اهمیت خاصی نزد پژوهشگران علوم تربیتی و روانشناسی برخوردار است (مرشدی، ۱۳۹۵).

همواره در محیط‌های آموزشی با دانش‌آموزانی برخورد می‌شود که از لحاظ استعداد، توانایی و امکانات یادگیری شبیه به هم هستند، اما در زمینه‌ی عملکرد تحصیلی اختلاف چشمگیری در آن‌ها مشاهده می‌شود. در مقابل، تعدادی از افراد با دارا بودن استعداد معمولی، پشتکار و عملکرد بالایی را نشان می‌دهند. این دلیل گویای آن است که در امر آموزش و یادگیری علاوه بر ویژگی‌های فردی اعم از هوش، استعداد و توانایی‌ها، عوامل دیگری به عنوان کلید ترقی وجود دارد. یکی از عوامل برون فردی که می‌تواند بر عملکرد تحصیلی اثرگذار باشد و از خانواده نشأت می‌گیرد، تعارض والد - فرزند^۲ می‌باشد (راهلاند، مارتین و فلد^۳، ۲۰۰۷؛ هاگمن^۴، ۲۰۰۴؛ ترابی، ۱۳۹۰؛ دیباجی فروشانی، امانی‌پور و محمودی، ۱۳۸۷). تعارض والد - فرزند عبارت است از چالش‌های ارتباطی و تعارضی که در حین رشد و تغییر اعضای خانواده ایجاد می‌شود (ازمت و بی اوقلو^۵، ۲۰۰۹). تعارض والد - فرزند نشانه‌ی وجود خلأ بین والدین و فرزندانشان است. در این وضعیت ناهمگون والدین نوجوان را ناسازگار می‌دانند و نوجوان هم رفتار والدین خود را قبول ندارد (جوانی، شریعتمدار و فرخی، ۱۳۹۴). خانواده یکی از عوامل مؤثر و اساسی در رفتار افراد می‌باشد. نفوذ والدین در کودکان و نوجوانان تنها جنبه ارثی و وراثتی ندارد بلکه در آشنایی آن‌ها با زندگی اجتماعی و فرهنگ‌پذیری وی، خانواده و والدین نقش مؤثری دارند. ساختار و شکل خانواده‌ها، نحوه ارتباط اعضاء هر خانواده با یکدیگر و جامعه‌ای که خانواده در آن

1. academic performance
2. parent - child conflict
3. Ruhland, Matrin & Feld
4. Hogman
5. Ozmete & Bayoglu

زندگی می‌کند در بیشتر موارد همسانی ندارند، بنابراین رفتار و تأثیر خانواده‌ها در افراد متفاوت است. خانواده براساس نوع رابطه با فرزندان بیشترین تأثیر را اولاً بر چگونگی شخصیت روانی، اجتماعی و فرهنگی آن‌ها داشته و ثانیاً به صورت غیرمستقیم جامعه را متأثر از نوع روابط و فرهنگ خود می‌کند (شفیع‌آبادی و ناصری، ۱۳۹۴). در واقع، تغییرات در خانواده به مرور زمان فرزندان را تغییر داده و با ورود آن‌ها به عرصه اجتماع، جامعه دگرگون خواهد شد. اما، امروزه یکی از مسائل دامنگیر جامعه و به ویژه آموزش و پرورش، وجود دانش‌آموزانی است که به هر دلیل دچار مشکلات و تنش‌های خانوادگی هستند. بنابراین، تعارضات بین والدین و فرزندان که منجر به مخدوش شدن فضای خانه می‌شود، به عنوان یک متغیر مهم محیطی به طور مستقیم و غیرمستقیم می‌تواند اثرات ویژه‌ای بر رشد عمومی و ابعاد مختلف رفتار کودک و نوجوان، به‌ویژه، در زمینه سلامت روانی، جسمانی و عملکرد تحصیلی داشته باشد. در واقع، می‌توان گفت که بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموز در مدرسه تا حدودی مستلزم خانواده‌ای سالم و روابط بین گروهی مناسب و مؤثر است. از این رو، تعارضات و مشکلات درون خانواده باعث ایجاد مشکلات و آسیب‌های روانی و رفتاری در دانش‌آموزان می‌شود و در نهایت بر عملکرد تحصیلی فرزند در مدرسه تأثیر منفی می‌گذارد (عزیزی مهر، ۱۳۹۲).

یکی دیگر از متغیرهای مؤثر بر عملکرد تحصیلی، جو عاطفی خانواده^۱ می‌باشد (رامسدال، برگ‌ویک و وین^۲، ۲۰۱۵؛ مجبی نورالدین‌وند، مشتاقی و شهبازی، ۱۳۹۲). منظور از جو عاطفی خانواده نحوه ارتباط و طرز برخورد افراد یک خانواده با هم است. عواملی نظیر گرمی و پذیرش افراد نسبت به هم احساسات و علاقه‌ی آن‌ها به یکدیگر و چگونگی دخالت یا عدم دخالت آن‌ها در کارهای هم و همکاری یا رقابت آن‌ها با یکدیگر، نحوه‌ی ارتباط ایشان را نشان می‌دهد. رابطه‌ی اعضای یک خانواده ممکن است به سه صورت ظاهر گردد: الف) دموکراسی، ب) عدم دخالت در کار یکدیگر یا آزادی مطلق افراد، و ج) دیکتاتوری (شریعتمداری، ۱۳۹۵). ماهیت جو عاطفی که شامل روابط والدین نسبت به فرزندان، فرزندان نسبت به یکدیگر و والدین نسبت به هم می‌باشد، می‌تواند در ایجاد سازگاری کودک و نوجوان تسهیل‌کننده و یا بازدارنده باشد. نوجوانی که در خانه‌های مملو از سوءظن، عیب‌جویی، سرزنش و بی‌اعتنایی عاطفی بزرگ می‌شوند، در ساختن هویت خویش و ایجاد روابط مطلوب با دیگران دچار مشکل خواهند بود. والدین ناآگاه و بی‌توجه به اهمیت رفتار گرم و صمیمانه با فرزندان، با ایجاد محیطی ناخوشایند در خانه، فرزندان ناسازگار و دچار افت تحصیلی خواهند داشت، و این تنها یکی از آثار و نتایج سردی عاطفی حاکم بر خانواده است (نوابی‌نژاد، ۱۳۸۰).

با توجه به آنچه بیان شد، برآن شدیم تا در پژوهش حاضر به بررسی رابطه تعارض والد - فرزند و جو عاطفی خانواده با عملکرد تحصیلی بپردازیم. بنابراین فرضیه‌های زیر مطرح می‌شود:

فرضیه ۱) بین تعارض والد - فرزند با عملکرد تحصیلی رابطه وجود دارد.

فرضیه ۲) بین جو عاطفی خانواده با عملکرد تحصیلی رابطه وجود دارد.

فرضیه ۳) بین تعارض والد - فرزند و جو عاطفی خانواده رابطه چندگانه وجود دارد.

روش پژوهش

طرح پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمامی دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه شهر کارون در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ بود که براساس جدول

1. family emotional conditions
2. Ramsdal, Bergvik & Wynn

کرجسی و مورگان^۱ تعداد ۱۷۰ نفر از آن‌ها از طریق روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای به عنوان نمونه انتخاب شد.

ابزارهای پژوهش عملکرد تحصیلی

در پژوهش حاضر جهت سنجش عملکرد تحصیلی از معدل نیمسال اول سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ آزمودنی‌ها استفاده شد.

ابزارهای پژوهش عبارت بودند از:

پرسشنامه جو عاطفی خانواده: در پژوهش حاضر جهت سنجش جو عاطفی خانواده از پرسشنامه جو عاطفی هیل‌برن^۲ (۱۹۶۴) استفاده شد. این پرسشنامه به منظور سنجش میزان مهرورزی در تعاملات کودک - والدین ساخته شده، ۱۶ ماده دارد و مواردی همچون محبت، نوازش کردن، تحریه‌های مشترک، هدیه دادن، تشویق، اعتماد و احساس امنیت را مورد سنجش قرار می‌دهد (هیل‌برن، ۱۹۶۴؛ به نقل از موسوی شوشتری، حقیقی و شکرکن، ۱۳۷۵). همچنین، پاسخ‌های این پرسشنامه براساس لیکرت پنج درجه‌ای از ۱ (برای خیلی کم) تا ۵ (برای خیلی زیاد) نمره‌گذاری می‌شود. جمشیدی (۱۳۷۹) در پژوهش خود ضریب پایایی این پرسشنامه را از طریق دو روش آلفای کرونباخ و تنصیف به ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۸۳ گزارش نموده است (به نقل از رشیدی نژاد، تبریزی و شفیع آبادی، ۱۳۹۱). رحمانی و محب (۱۳۹۰) نیز در پژوهش خود ضریب پایایی این پرسشنامه را ۰/۸۳ گزارش نموده‌اند. در پژوهش حاضر جهت تعیین ضریب پایایی پرسشنامه جو عاطفی خانواده از روش‌های آلفای کرونباخ، تنصیف و گاتمن استفاده شد که به ترتیب ضرایب ۰/۹۰، ۰/۷۶ و ۰/۸۶ به دست آمد که نشان دهنده قابل قبول بودن ضریب پایایی این پرسشنامه است.

پرسشنامه تعارض والد - فرزند: در پژوهش حاضر جهت تعارض والدین با فرزندان از پرسشنامه تعارض با والدین اشتراک^۳ (۱۹۷۹) استفاده شد. این پرسشنامه ۱۵ ماده دارد، جهت سنجش سه تاکتیک حل تعارض یعنی (استدلال، پرخاشگری کلامی و خشونت) بین اعضای خانواده تدوین شده است و پاسخ‌های آن براساس لیکرت شش درجه‌ای از صفر (برای هرگز) تا ۵ (برای بیش از یکبار در ماه) نمره‌گذاری می‌شود. مطالعات متعددی ضریب پایایی این پرسشنامه را تأیید کرده‌اند. دامنه ضریب آلفای کرونباخ مقیاس استدلال بین ۰/۴۲ تا ۰/۷۶، مقیاس پرخاشگری کلامی بین ۰/۶۲ تا ۰/۸۸ و برای خرده مقیاس پرخاشگری فیزیکی بین ۰/۴۲ تا ۰/۹۶ گزارش شده است (جباری، اسمعیلی و کلانتر هرمزی، ۱۳۹۳). در پژوهش حاضر جهت سنجش ضریب پایایی این پرسشنامه و ابعاد آن از سه روش آلفای کرونباخ، تنصیف و گاتمن استفاده شد که به ترتیب برای تاکتیک حل مسئله ضرایب ۰/۸۱، ۰/۵۱ و ۰/۶۷، برای تاکتیک پرخاشگری کلامی ضرایب ۰/۷۹، ۰/۵۰ و ۰/۶۷، برای تاکتیک پرخاشگری فیزیکی ضرایب ۰/۸۳، ۰/۵۷ و ۰/۷۱ و برای کل پرسشنامه ضرایب ۰/۷۹، ۰/۵۷ و ۰/۷۳ به دست آمد که نشان دهنده قابل قبول بودن ضریب پایایی این پرسشنامه است.

یافته‌های پژوهش

در این بخش یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای مورد مطالعه ارائه شده است. جدول ۱ میانگین

1. Krejcie & Morgan
2. Hilburn
3. Straus

و انحراف معیار نمره‌ها را در متغیرهای عملکرد تحصیلی، تاکتیک حل مسأله، تاکتیک پرخاشگری کلامی، تاکتیک پرخاشگری فیزیکی، تعارض والد - فرزند و جو عاطفی خانواده، برای شرکت‌کنندگان در پژوهش نشان می‌دهد.

همانطور که نتایج مندرج در جدول ۱ نشان می‌دهد، میانگین و انحراف معیار نمرات آزمودنی‌ها در متغیرهای عملکرد تحصیلی ۱۸/۳۶ و ۱/۳۴، تاکتیک حل مسأله ۲۴/۰۳ و ۱۰/۴۲، تاکتیک پرخاشگری کلامی ۱۱/۱۹ و ۷/۹۲، تاکتیک پرخاشگری فیزیکی ۵/۶۵ و ۶/۶۰، تعارض والد - فرزند ۴۰/۸۸ و ۱۵/۸۸، و در جو عاطفی خانواده ۵۶/۶۸ و ۱۳/۶۹ می‌باشد.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
عملکرد تحصیلی	۱۸/۳۶	۱/۳۴	۱۵	۲۰
تاکتیک حل مسأله	۲۴/۰۳	۱۰/۴۲	۰	۵۰
تاکتیک پرخاشگری کلامی	۱۱/۱۹	۷/۹۲	۰	۳۰/۵۰
تاکتیک پرخاشگری فیزیکی	۵/۶۵	۶/۶۰	۰	۳۰/۵۰
تعارض والد - فرزند	۴۰/۸۸	۱۵/۸۸	۰	۸۵
جو عاطفی خانواده	۵۶/۶۸	۱۳/۶۹	۲۱	۸۰

فرضیه‌های این پژوهش براساس روابط ساده و چندگانه بین متغیرهای مورد مطالعه بنا نهاده شده‌اند که در ادامه تحلیل‌های مربوط به آن‌ها ارائه شده است. جدول ۲ ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۲. ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱ عملکرد تحصیلی	-					
۲ تاکتیک حل مسأله	-۰/۲۰**	-				
۳ تاکتیک پرخاشگری کلامی	-۰/۰۳	-۰/۱۷*	-			
۴ تاکتیک پرخاشگری فیزیکی	-۰/۰۱	-۰/۰۶	۰/۶۸**	-		
۵ تعارض والد - فرزند	-۰/۱۴*	۰/۵۵**	۰/۶۷**	۰/۷۲**	-	
۶ جو عاطفی خانواده	۰/۰۹	-۰/۱۱	-۰/۳۵**	-۰/۴۲**	-۰/۴۲**	-

* $p \geq 0.05$ ** $p \geq 0.01$

همانطور که نتایج مندرج در جدول ۲ نشان می‌دهد، ضریب همبستگی بین تعارض والد - فرزند با عملکرد تحصیلی ($r = -0.14$, $p < 0.05$) می‌باشد که از لحاظ آماری معنی‌دار است. بنابراین فرضیه اول تأیید می‌گردد. همچنین ضریب همبستگی بین جو عاطفی خانواده با عملکرد تحصیلی ($r = 0.09$, $p > 0.05$) می‌باشد که از لحاظ آماری غیرمعنی‌دار است. بنابراین فرضیه دوم رد می‌شود. برای بررسی رابطه چندگانه بین تعارض والد - فرزند و جو عاطفی خانواده با عملکرد تحصیلی از روش تحلیل رگرسیون به روش ورود همزمان بهره برده‌ایم که نتایج آن در جدول ۳ نتایج نشان داده شده است.

جدول ۳. نتایج تحلیل همبستگی چندگانه برای بررسی رابطه تعارض والد - فرزند و جو عاطفی خانواده با عملکرد تحصیلی با روش ورود همزمان

متغیرهای پیش‌بین	همبستگی چندگانه R	ضریب تعیین R ^۲	F	سطح معنی‌داری P	β	t	P
تعارض والد - فرزند	۰/۱۴	۰/۰۲	۱/۸۷	۰/۱۵	-۰/۰۱	-۱/۵۶	۰/۱۱
جو عاطفی خانواده					۰/۰۳	۰/۳۷	۰/۷۱

همانطور که نتایج مندرج در جدول ۳ نشان می‌دهد، از بین متغیرهای مستقل، هیچ یک پیش‌بین عملکرد تحصیلی نمی‌باشند. ضریب همبستگی چندگانه برابر با $MR=0/14$ و ضریب تعیین $RS=0/02$ است که در سطح $p>0/05$ غیرمعنی‌دار است. بنابراین فرضیه سوم نیز رد شد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه تعارض والد - فرزند و جو عاطفی خانواده با عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه شهر کارون در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ بود. همانطور که نتایج حاصل از پژوهش نشان داد، بین تعارض والد - فرزند با عملکرد تحصیلی رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های (راهلاند و همکاران، ۲۰۰۷؛ هاگمن، ۲۰۰۴؛ ترابی، ۱۳۹۰؛ دیباجی فروشانی و همکاران، ۱۳۸۷) همسو و هماهنگ است. در تبیین این یافته می‌توان بیان نمود یکی از مسائل دامنگیر جامعه و به ویژه آموزش و پرورش، وجود دانش‌آموزانی است که به هر دلیل دچار مشکلات و تنش‌های خانوادگی هستند. بنابراین، تعارضات بین والدین که منجر به مخدوش شدن فضای خانه می‌شود، به عنوان یک متغیر مهم محیطی به طور مستقیم و غیرمستقیم می‌تواند اثرات ویژه‌ای بر رشد عمومی و ابعاد مختلف رفتار کودک، به ویژه، در زمینه سلامت روانی، جسمانی و عملکرد تحصیلی داشته باشد. استورات^۱ (۱۹۸۹؛ به نقل از مقدس^۲، ۲۰۰۸) بر این باور است که تعارض موقعیتی است که در آن هر یک از شرکا (در اینجا منظور اعضای خانواده) در پی تمایلات شخصی خودشان هستند و قاعده‌ای در تصمیم‌گیری برای بدست آوردن منابع با ارزش نمی‌یابند. در این میان تعارضات والدینی از اهمیت بیسشتتری برخوردار است. براون و فیتز جرالده^۳ (۲۰۰۷؛ به نقل از خواجه نوری و هاشمی‌نیا، ۱۳۹۰) بر این باورند که اثرات زیان‌آوری که اختلافات و تعارضات بین والدین بر خانواده و اعضای آن می‌گذارد از موضوع‌های مهم جامعه‌شناسی خانواده به شمار می‌آید. گسیختگی والدین داری دامنه‌ای وسیع از نتایج منفی بر فرزندان، هم از جهت برونی‌سازی و هم از جهت درونی‌سازی می‌باشد. برهم خوردن روابط عاطفی و احساسی نامنی منتج از تعارضات والدین می‌تواند امنیت شخصیت فرزندان همچنین روابط آن‌ها با والدینشان را به خطر اندازد، لذا این تعارضات می‌تواند برای فرزندان بسیار آزاردهنده باشد و آن‌ها سعی خواهند کرد برای کاهش تنش‌های ناشی از این تعارضات از راه‌های گوناگونی به مقابله برخیزند. یکی از راه‌های مقابله‌ای غیر سازنده با مشکل تعارضات والدینی، که فرزندان از رفتار والدین خود الگو برداری می‌کنند، رفتارهای پر خاشگرانه با دوستان و به گونه‌ای و وسیع‌تر بزهکاری است (خواجه‌نوری و هاشمی‌نیا، ۱۳۹۰). براین اساس نتیجه پژوهش حاضر

1. Storat
2. Moghaddas
3. Brown & Fitz Geralde

نیز نشان داد که هرچه سطح تعارض بین والدین و فرزندان کمتر باشد فرزندان از پیشرفت تحصیلی بالاتری برخوردار خواهند بود. به عبارت دیگر رابطه بین دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش حاضر و والدین‌شان به گونه‌ای بوده است که در زمان بروز اختلاف نظر توانسته‌اند با استفاده از راهکارهای مفید مذاکره و حل مسأله استفاده کنند، بدین ترتیب فرزندان احساس آرامش بیشتری در روابط خود با والدین نموده و با تمرکز بیشتر توانسته‌اند به امور تحصیلی خود توجه کنند.

همانطور که نتایج حاصل از پژوهش نشان داد، بین جو عاطفی خانواده با عملکرد تحصیلی رابطه معنی‌داری وجود ندارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های (رامسدال و همکاران، ۲۰۱۵؛ مجیبی نورالدین‌وند و همکاران، ۱۳۹۲) مغایر است. در تبیین این یافته می‌توان بیان نمود در خانواده‌های متعادل همه افراد متناسب با موقعیت و امکانات خود حق دخالت و اداره امور خانه و اظهار نظر درباره مسایل مختلف را دارند. هر یک از اعضای خانواده حق دارد درباره کارهای خانه بحث کند. در انتخاب هدف‌های زندگی خانواده در اتخاذ روش‌های مناسب در تقسیم درآمد خانواده در مخارج خانه و در طرز زندگی افراد می‌توانند اظهار نظر کنند. حق هر یک از اعضا با مسئولیت همراه است. همانطور که اعضای خانواده حق دخالت در کارهای خانه را دارند، باید تقسیم کار بعمل آید و هر یک به تناسب امکان مسئولیت انجام امور را به عهده می‌گیرد. در این خانواده اصل بر این جاری است که بچه و بزرگ در مسائل مربوط به خود صلاحیتی اظهار نظر دارند. یکی از خصوصیات این خانواده همکاری اعضای آن با یکدیگر است. خصوصیت عمده این خانواده احترامی است که اعضای خانواده نسبت به یکدیگر دارند. بچه‌هایی در این خانواده پرورش می‌یابند که به موقع از محبت والدین استفاده می‌کنند (شریعتمداری، ۱۳۹۵). از سوی دیگر یک خانواده متزلزل از هدف اصلی خویش بازمانده، آرمانش را از دست داده است. خانواده متزلزل از درون تهی گشته، و با هر ضربه بیشتر می‌ریزد. خانواده متزلزل از روابط خصمانه و غیر دوستانه آکنده است. در خانواده متزلزل مسئولیت‌ها به کنار رفته، (وانهادگی) بر آن‌ها حاکم است. در خانواده متزلزل، مدیریت تجزیه شده، تصمیم‌گیری به غایت دشوار است. در خانواده متزلزل فردای روشن و آینده امیدبخش وجود ندارد. در خانواده متزلزل جاذبه برای پایبندی اعضای آن به میثاق زندگی مشترک وجود ندارد. در خانواده متزلزل انتقاد به شکلی ظالمانه، مستقیم و مستمر توسط اعضای آن از یکدیگر بعمل می‌آید (شریفی، ۱۳۹۰). والدین سرپرست خانواده بعنوان پدر و مادر نقش باور نکردنی در شکل‌دهی به بافت، جو عاطفی و کیفیت آن دارند. آن‌ها نقش یک نظام را بر عهده دارند که با مدیریت درست آن می‌توانند موفقیتش را تضمین کنند و از بروز مشکلات و نابسامانی‌هایی که در بسیار از خانواده‌های همچون آن مشاهده می‌شود، جلوگیری نمایند، اما والدین اغلب فقط کارهای نادرست فرزندان را به آن‌ها گوشزد می‌کنند. توجه دائمی والدین به کارهای غلط فرزندان سبب کاهش عزت نفس و ابتکار عمل کودکان می‌شود. وقتی که دائم در حال انتقاد از فرزندان هستید نمی‌توانید آن‌ها را تشویق کنید بلکه لازم است آن‌ها را به انجام کارهای درست نیز ترغیب کنید (مک‌گراو^۱، ترجمه شریعت باقری، ۱۳۸۸). بنابراین زمانی که در روابط بین والدین و فرزندان صمیمت و ارتباط عاطفی کافی وجود نداشته باشد، ممکن است حضور والدین و فرزندان در کنار هم، بیشتر در ارتباطات فیزیکی و روابط خشک و غیرصمیمانه خلاصه شود. در این شرایط، فرزندان حتی اگر از نظر نیازهای مادی تأمین باشند، و یا در زمان بروز مشکلات دچار آزار و تهدید نشوند، اما صمیمت را در خانواده تجربه نخواهند کرد. یافته پژوهش حاضر نشان می‌دهد که ممکن است عدم مشاهده رابطه معنی‌دار بین جو عاطفی خانواده با عملکرد تحصیلی فرزندان به این دلیل باشد که گروه سنی نوجوان

همزمان با میل به دریافت صمیمیت از سوی والدین، نیاز به استقلال نیز دارند و گاهی رفتارهای صمیمانه والدین خود را نوعی سلب استقلال دانسته و رفتار صمیمانه والدین تأثیر چندانی در افزایش عملکرد تحصیلی آن‌ها نگذاشته است.

همانطور که نتایج حاصل از پژوهش نشان داد، بین تعارض والد - فرزند و جو عاطفی خانواده با عملکرد تحصیلی رابطه چندگانه وجود ندارد. همه افراد خانواده متناسب با موقعیت و امکانات خود نیاز دارند تا درباره مسایل مختلف حق اظهار نظر داشته باشند، زیرا هر یک از اعضای خانواده حق دارد درباره کارهای خانه بحث کند. در انتخاب هدف‌های زندگی خانواده در اتخاذ روش‌های مناسب در تقسیم درآمد خانواده در مخارج خانه و در طرز زندگی افراد می‌توانند اظهار نظر کنند. حق هر یک از اعضا با مسئولیت همراه است. همانطور که اعضای خانواده حق دخالت در کارهای خانه را دارند، باید تقسیم کار بعمل آید و هر یک به تناسب امکان مسئولیت انجام امور را به عهده می‌گیرد. اگر در خانواده همکاری اعضای آن با یکدیگر وجود داشته باشد، اعضای خانواده نسبت به یکدیگر احترام را رعایت می‌کنند اما چنانچه روابط خصمانه و غیردوستانه آکنده وجود داشته باشد، خانواده متزلزل شده و مسئولیت‌ها به کنار رفته، (وانهادگی) بر آن‌ها حاکم می‌گردد. در خانواده متزلزل، مدیریت تجزیه شده، تصمیم‌گیری بسیار دشوار است (شریفی، ۱۳۹۰). بنابراین اگر والدین به عنوان سرپرست خانواده نتوانند انسجام و روابط عاطفی مناسبی را در محیط خانواده شکل دهند و یا به دلیل عدم آشنایی با مهارت‌های فرزندپرووری، به جای توجه به موقعیت سنی فرزندان و نیازهای روانشناختی آن‌ها، مشغول فعالیت‌های روزمره شغلی و مسایل شخصی خود شوند، رابطه اثربخش والد - فرزند بسیار کم‌رنگ می‌شود و ممکن است در رشد توانمندی‌های فرزندان، از جمله عملکرد تحصیلی آن‌ها تأثیر مثبتی بر جای نگذارد.

منابع

- پاشا شریفی، ح. (۱۳۹۰). اصول روانسنجی و روان‌آزمایی. تهران: انتشارات رشد.
- تراپی، ز. (۱۳۹۰). رابطه سبک‌های دلبستگی با سلامت عمومی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی شهر تبریز. اندیشه‌های نوین تربیتی، دوره هفتم، شماره ۲، صص ۱۰۷-۱۲۹.
- جباری، ط، اسمعیلی، م و کلانتر هرمزی، آ. (۱۳۹۳). تأثیر آموزش حقوق متقابل والد - فرزند از دیدگاه آموزه‌های اسلامی بر کاهش تعارضات والد - فرزند. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، دوره پنجم، شماره ۱۹، صص ۱-۲۴.
- جعفر طباطبایی، س، س، بنی جمالی، ش، س، احدی، ح و خامسان، ا. (۱۳۹۱). تأثیر آموزش راهبردهای یادگیری خودتنظیمی بر پیشرفت تحصیلی و اضطراب دانشجویان روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی بیرجند. مراقبت‌های نوین، فصلنامه علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، دوره نه، شماره ۴، صص ۲۹۲-۳۰۰.
- جوانی، ل، شریعتمدار، آ و فرخی، ن. (۱۳۹۴). بررسی رابطه تعارض والد - فرزند و خودپنداره تحصیلی دانش‌آموزان با رضایت از زندگی آن‌ها. فصلنامه پژوهش‌های مشاوره، دوره چهاردهم، شماره ۵۶، صص ۲۶-۴۵.
- خواججه‌نوری، ب و هاشمی‌نیا، ف. (۱۳۹۰). رابطه تعارضات والدینی با بزهکاری. فصلنامه علمی پژوهشی جامعه‌شناسی زنان، سال دوم، شماره ۲، صص ۱۹-۳۸.
- دیباچی فروشانی، ف، س، امامی‌پور، س و محمودی، غ. (۱۳۸۷). رابطه رضایت زناشویی و راهبردهای حل تعارض والدین با پیشرفت تحصیلی فرزندان. فصلنامه تحقیقات روانشناختی، دوره اول، شماره ۱، صص ۵۷-۶۸.

- رحمانی، پ و محب، ن. (۱۳۹۰). بررسی شیوه‌های فرزندپروری و جو عاطفی خانواده کودکان مبتلا به اضطراب فراگیر و کودکان فاقد اضطراب. *مجله علوم تربیتی*، سال چهارم، شماره ۱۳، صص ۶۷-۷۸.
- رشیدی‌نژاد، ح، تبریزی، م و شفیع‌آبادی، ع. (۱۳۹۱). اثربخشی آموزش گروهی والدین با رویکرد خانواده درمانی ستیر بر جو عاطفی خانواده. *مجله دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی*، سال سیزدهم، شماره ۳، صص ۱۱-۳.
- شریعتمداری، ع. (۱۳۹۵). روانشناسی تربیتی. تهران: انتشارات امیر کبیر.
- شفیع‌آبادی، ع و ناصری، غ. (۱۳۹۴). نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی. تهران: انتشارات مرکز نشر دانشگاهی.
- عزیزی مهر، ا. (۱۳۹۲). رابطه علی تعارض آشکار و تعارض نهان بین والدین با عملکرد تحصیلی با میانجی‌گری رابطه‌ی والد-فرزند، رفتار ضد اجتماعی و گوشه‌گیری/افسردگی در دانش‌آموزان دختر سال اول دبیرستانی شهرستان دزفول. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- قلاوندی، ح، امانی ساری بگلو، ج، صالح نجفی، م و امانی، ح. (۱۳۹۲). رابطه مؤلفه‌های راهبردهای یادگیری با مؤلفه‌های عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان. *رویکردهای نوین آموزشی*، دوره هشتم، شماره ۲، صص ۷۲-۵۵.
- محبی‌نورالدین‌وند، م، ح، مشتاقی، س و شهبازی، م. (۱۳۹۲). رابطه جو عاطفی خانواده با رشد مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر و دختر پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی شهرستان مسجدسلیمان. *مجله پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، دوره هشتم، شماره ۳۰، صص ۸۴-۹۳.
- مرشدی، ا. (۱۳۹۵). بررسی رابطه محیط یادگیری سازنده‌گرای ادراک شده، خودکارآمدی تحصیلی، مشوق‌های انگیزشی منفی و ارزش تکلیف با عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه در شهر اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات اهواز.
- مک‌گراو، ف. (۱۳۸۸). روانشناسی خانواده موفق با مقدمه دکتر غلامعلی افروز. ترجمه محمد مهدی شریعت باقری، چاپ اول، تهران: نشر دانش.
- موسوی شوشتری، م، حقیقی، ج و شکرکن، ح. (۱۳۷۵). بررسی رابطه جو عاطفی با سازگاری فردی - اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر سال سوم راهنمایی شهر اهواز. پنجمین همایش ارائه یافته‌های پژوهش علوم تربیتی و روانشناسی.
- نوابی‌نژاد، ش. (۱۳۸۰). سه گفتار درباره راهنمایی و تربیت فرزندان. چاپ هفتم. تهران: انجمن اولیاء و مربیان.

- Hogman, J. (2004). Parent-child communication clarity: Children academic achievement and psychology functioning. Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Educational Psychology. The college of Educational Psychology, Berkely Alameda University.
- Moqaddas, A. A. (2008). Social classes and styles of family problem solving among Shirazi couples. *Iranian Journal of Sociology*, 2(1), pp. 19-33.
- Ozmete, E., & Bayoglu, A. S. (2009). Parent- young adult conflict: A measurement on frequency and intensity of conflict issues. *Journal of international social research*, 2(8), pp. 313-322.
- Ramsdal, G., Bergvik, S., & Wynn, R. (2015). Parent-child attachment, academic performance and the process of high-school dropout: a narrative review. *Journal of Attachment & Human Development*, 17(5), pp. 522-545.
- Ruhland, D., Matrin, C., & Feld, S. (2007). Role problems and the relationship of achievement motivation to scholastic performance. *Journal of Educational psychology*, 1(1), pp. 950-959.

